

Kirjamessujen antia

Matti Koskenniemi (1944). **Kansakoulun opetusoppi**. Otava.

Kirjamessujen antikvaarisella osastolla pöydät notkuivat mitä erilaisempia vanhoja kirjoja ja lehtiä. Erään pöydän luona sautin ottamaan käteeni vihertäväkantisen kirjan. Se oli Matti Koskenniemen kirjoittama kansakoulun opetusoppi. Ostin sen omakseni kahdella eurolla ja niin kirja pääsi kirjahyllyyni muiden kasvatusalan kirjojen joukkoon. Suosittelen kirjan lukemista

opettajaksi aikoville ja opettajina toimiville, sillä sen sisällöstä voi ottaa oppia omaan työhönsä vielä tänä aikanakin.

Koskenniemi on käsitellyt kirjassaan laajasti kasvatusopillisia ja myös opetustyön ulkonaisia edellytyksiä. Kirja sisältää mielenkiintoisia katsauksia eri oppiaineisiin ja erityismenetelmiin. Hän kirjoittaa mm. opettajien itselleen asettamista tavoitteista

seuraavaa: ”*Mutta jokainen opettaja asettaa itselleen yksityiskohdissa toisten omaksumista tavoitteista poikkeavat tavoitteet. Tahtomattaan tai tahallaan hän koulutyössään tehostaa jotakin yleisen kasvatus-tehtävän erityistä puolta enemmän kuin muita. Hän on pakostakin jossakin määrin yksipuolinen, vaikka hyvää tarkoittaen pyrkiiikin kehittämään oppilaistaan kunnan suomalaisia. Eri opettajien toisistaan*

poikkeavat tavoitteet ovat hyväksyttäviä, koska käytännöllinen kasvatuspäämäärä on suureksi osaksi opettajan persoonallisuuden ilmausta.”

Koskenniemi määrittelee persoonallisuuden yksilöksi, joka koko elämässään asennoituu myönteisesti sosiaaliseen ympäristöönsä ja sen omaksumiin arvoihin sekä pyrkii niitä toteuttamaan. Persoonallisuus on eräänlainen yksilöllisyyden korkeampi aste, sisäistynyt, henkinen olento. Se ei voi toteutua pelkässä yksilössä, vaan ainoastaan kulttuuriyhteisössä. se on ihanne, johon yksilön tulee pyrkiä!

Yleiselle koululle on ominaista, että sen päämäärän tavoittelussa on suuria vaikeuksia. Koskenniemi mainitsee teoksessaan niistä muutamia:

Suurimpana vaikeutena hän pitää asetetun päämäärän ja oppilaan kehitystason välistä ristiriitaa. Lapsi elää enimmäkseen nykyhetkessä. Hän ei huolehdi tulevan ajan tarpeista, vaan elää hetkellisten tarpeiden ohjaamana. Lapsen elämä on lyhytjännitteistä; hän ei osaa kuten aikuinen alistaa hetkellisiä tarpeitaan etäisimpien tarkoitusperien hyväksi.

Toisena vaikeutena pidetään sitä, että oppilasaines on mitä kirjavinta. Koskenniemen mukaan suuressa maalaiskansakoulussa saattoi olla edustettuina miltei kaikki älykkyyden asteet älykkyysosamäärän arvoa 1,20 hipovista arvoista aina alimpiin, alle 0,70:n painuviin arvoihin saakka. Tämän älyllisen vaihtelun rinnalla kulkevat samassa laajuudessaan muut sielullisten taipumusten vaihtelut. Ja kun kotiolot ovat varsin kirjavat, poikkeavat oppilaiden käytöstavat varsin suuresti toisistaan. Kotiolot olivat jo

tuolloin kirjavia, niin mitä ne sitten tänä aikana ovat??

Kirjassa käsitellään myös johdavia opetusopillisia periaatteita. Missä opettamisen menetelmiksi aikaisemmin riittivät opettajan esitys ja oppilaan siihen kohdistuvat toistamiset taikka kysely- ja vastausmenetelmät, siinä nykyään ovat tarpeen paljon moninaisemmat menetelmät. Oppilaan annetaan omin päin, omavastuullisesti perehtyä asioihin, hän saa opiskella ryhmän jäsenenä, opetus saattaa tapahtua vapaan keskustelun muodossa jne.

Koulun työ ei ole vain oppituntien pitämistä, vaan koko kouluelämä on järjestettävä palvelemaan kasvatuksen päämäärän tavoitteita. Opetusoppi ja kaantuu opetus suunnitelmaoppiin, joka tutkii, miten koulun elämä ja työnteko yleensä järjestetään sekä opetusmenetelmäoppiin, joka käsittelee keinoja, joiden avulla oppilaat ohjataan oppimistyöhön opastamalla. Se tutkii myös työnjaon, työn valvomisen ja työn tulosten hyväksikäyttämisen ongelmia.

Koskenniemi esittelee kirjas-

saan 1800-luvulla vaikuttaneet suuret kasvatusmiehet: Herbartin, Zillerin, W. Reinin, Jan Leightartin, Pestalozzin, John Deweyn ja englantilaisen tohtorin Cecil Reddien sekä Mikael Soinisen. Kirjassa kirjoitetaan koulun uudistumisesta, ainejaosta sekä koulun työskentelymuodoista todella mielenkiintoisesti.

Lopuksi kirjassa annetaan ohjeita opettajan työhön: ”*Opettajan työ on mitä suurimmassa määrässä improvisointia, omien kokemusten salamannopeata soveltamista uusissa ennalta arvaamattomissa tilanteissa. Jokaisen opettajan on tämä taito opittava, vaikka se omaksumistaan eri tavoin.*”

”*Voidakseen edistyä työssään tarvitsee opettaja lujan pyrkimyksen valitsemaansa päämäärään ja vakaan kasvatustajan mielen.*”

”*Kirkas harkinta, vastuuntunto ja lämpimin sydämin tehty työ voivat yhdessä johtaa onnellisiin tuloksiin.*” Nämä ohjeet pätevät vielä tänä päivänäkin.

Marja-Liisa Vaara

Kirjoja opettajuudesta

- 1 Pekka Sallila ja Anita Malinen (toim.): *Opettajuus muutoksessa*. Aikuiskasvatuksen 43. vuosikirja.
- 1 Hannu I. T. Heikkinen ja Leena Syrjälä (toim.): *Minussa elää monta tarinaa. Kirjoituksia opettajuudesta*.
- 1 Marjo Vuorikoski ja Taina Törmä (toim.): *Opettaja peilissä. Katse ammatilliseen kasvuun*.
- 1 Pauli Arola ja Pekka Sallila (toim.): *Koulussa kansalaiseksi. Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri*.
- 1 Hannu L.T. Heikkinen: *Vakava leikkisyyttä. Draamakasvatusta opettajille*.
- 1 Auli Toom, Jussi Onnismaa ja Anneli Kajanto (toim.): *Hiljainen tieto. Tietämistä, toimimista, taitavuutta*.